

Kétnyelvű fogalomtár és szakszótár filológus hallgatók számára

Gazdag Vilmos: Ukrán–magyar filológiai fogalomtár

Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2023, 192 p.

Gazdag Vilmos *Ukrán-magyar filológiai fogalomtár* című műve 2023 decemberében jelent meg a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola gondozásában. A kiadvány elsősorban filológus hallgatók számára készült, de nyelvészek, kutatók és oktatók számára is kitűnően használható, mivel rengeteg nyelv- és irodalomtudománnyal kapcsolatos fogalmat definiál egyidejűleg két nyelven, ukránul és magyarul egyaránt. A kiadványt tekinthetjük filológiai fogalomtárként, illetve kétnyelvű szakszótárként is.

Ahogy azt a szerző a bevezetőben megfogalmazza, a filológia tárgykörébe tartozik a nyelv, az irodalom és a kultúra kutatása, vizsgálata és értelmezése. A fogalomtár összesen 798 darab filológiával kapcsolatos fogalmat definiál ukrán és magyar nyelven.

A munka elkészítéséhez a szerző több mint 30 magyar és ukrán nyelvű kisszótárt, lexikont és fogalomtárt használt fel a nyelvészet, stilisztika, retorika, irodalomtudomány, szövegelemzés, kommunikációelmélet, pszicholingvisztika, kognitív nyelvészet és verstan tárgykörében. Ezek a forrásmunkák a fogalomtár elején szakszerűen fel is vannak tüntetve. Emellett a mű elején az ukrán és a magyar ábécé is közlésre kerül, mivel a szótári adatbázisban szereplő fogalmak az ukrán ábécé szerint vannak betűrendbe rendezve, ezért így könnyebbé válik a fogalomtárban történő keresés.

Olyan egyszerűbb fogalmak szakszerű meghatározásait olvashatjuk, mint a *bekezdés* (11. o.), a *verstan* (38. o.), vagy éppen a *zárójel* (57. o.). Emellett azonban bonyolultabb fogalmak is meghatározásra kerülnek, mint például az *aszindeton* (27. o.), a *kontamináció* (88. o.), vagy a *panegirikusz* (123. o.).

A szótári adatbázis egy könnyen áttekinthető táblázat formájában készült el, és párhuzamosan közöl minden filológiai fogalmat az államnyelven és magyarul. Az 1. táblázatban egy példát láthatunk arra, hogy miként néz ki egy szócikk a filológiai fogalomtárban.

1. táblázat. Példa a filológiai fogalomtárban található szócikkekre

<p>абзац (нім. <i>Absatz</i> 'відступ') – 1) відступ праворуч у початковому рядку друкованого або рукописного тексту; 2) здебільшого закінчена й пов'язана єдністю змісту частина тексту від одного відступу до наступного; 3) як композиційно-стилістична одиниця відрізняється від складного синтаксичного цілого.</p>	<p>bekezdés (ném. <i>Absatz</i> 'szóköz') – 1) egy-egy új, önálló gondolatot, összefüggő mondanivalót tartalmazó, bizonyos egységet alkotó írott vagy nyomtatott szövegrész; 2) egy nyomtatott vagy kézzel írott szöveg kezdősorának jobb oldali behúzása; 3) a szövegegész kompozíciós, stilisztikai egysége.</p>
---	---

Forrás: *Gazdag, 2023, 11. o.*

Ahogy az látható, bizonyos esetekben az egyes fogalmak több eltérő jelentése is fel van tüntetve a szótárban. Más esetekben a szócikkek közötti utalásokkal is találkozhatunk, ha az adott kifejezés köznyelvi szinonimája is szerepel a szótári adatbázisban. Ez figyelhető meg például az *aforizma* → *szállóige* vagy a *bilingvizmus* → *kétnyelvűség* szócikkek esetében.

A szerző megfogalmazása szerint azért volt szükség a kiadvány létrehozására, mert a főiskolára érkező hallgatók nagy része nem rendelkezik megfelelő szintű államnyelvi ismeretekkel, tehát sok olyan fogalmat ismernek a magyar nyelv és világirodalom órákról, amelyeket nem tudnak helyesen ukrán nyelven meghatározni vagy az államnyelvre lefordítani. Előfordulhat, hogy az ukrán nyelv vagy ukrán irodalom tanórákon hallanak egy filológiai szakkifejezést, amelyet nem tudnak helyesen átültetni anyanyelvükre, vagy nem tudják, hogy melyik magyar nyelvű terminussal feleltethető meg az adott fogalom. Ez megnehezíti a tananyag elsajátítását, mert nem tudják az ukrán nyelv és irodalom órákon elsajátított ismereteiket párhuzamba állítani a magyar nyelven szerzett tudásukkal.

Mivel a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológia Tanszéke elsősorban a kárpátaljai magyar iskolák számára képez nyelv és irodalom szakos középiskolai tanárokat, ezért az *Ukrán-magyar filológiai fogalomtár* nagy segítséggel szolgál majd számukra a tanulmányaik során, valamint a munkába állásukat követően is. A tanszéken készült hasonló többnyelvű tudományos, szépirodalmi és lexikográfiai munkák (például Bárány et al. szerk., 2015; *Gazdag, 2021*) célja az, hogy javítsák a középiskolai és a

főiskolai képzések minőségét, valamint megkönnyítsék a leendő nyelv- és irodalomtanárok munkáját.

Ha statisztikailag közelítjük meg a filológiai fogalomtár anyagát, akkor a szótári adatbázis a 11. oldalon kezdődik, és egészen a 190. oldalig tart, tehát összesen 180 oldalán át olvashatunk összesen 798 darab filológiával kapcsolatos fogalomról.

Minden egyes szócikk tartalmazza az adott filológiai fogalmat ukrán és magyar nyelven, valamint a kifejezés etimológiáját is, tehát megtudhatjuk azt is, hogy melyik nyelvből került át az adott terminus a nyelvhasználatunkba. A fogalmak definíciói szintén kétnyelvűek, ezért bátran ajánlható a filológiai fogalomtár használata minden filológus hallgató számára, valamint a főiskolai oktatók is felhasználhatják a nyelv- és irodalomtudománnyal kapcsolatos tantárgyak sillabuszainak összeállítása során.

A jelen recenzió elkészítését Magyarország Collegium Talentum Programja támogatta.

Irodalom

1. Bárány Erzsébet – Cserniczkó István – Gazdag Vilmos – Hires-László Kornélia – Kótyuk István – Márku Anita szerk., 2015. *Ukrán–magyar hivatali (regiszter) szótár*. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont.
2. Gazdag Vilmos, 2021. *Magyar–ukrán nyelvészeti szakszótár*. Beregszász – Ungvár: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – „RIK-U” Kft.

References

1. Bárány Erzsébet – Cserniczkó István – Gazdag Vilmos – Hires-László Kornélia – Kótyuk István – Márku Anita eds., 2015. *Ukrán–magyar hivatali (regiszter) szótár* [Ukrainian–Hungarian official (register) dictionary]. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont.
2. Gazdag Vilmos, 2021. *Magyar–ukrán nyelvészeti szakszótár* [Hungarian–Ukrainian linguistic dictionary]. Beregszász – Ungvár: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – „RIK-U” Kft.

Váradi Krisztián

Váradi Krisztián, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, gyakornok. Pannon Egyetem, Többnyelvűségi Nyelvtudományi Doktori Iskola, PhD-hallgató. varadikrisztian98@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7554-4158.

Вараді Крістіян, здобувач ступеня доктора філософії Докторської школи з багатомовності Університету Паннонія, викладач-стажист кафедри філології Закар-патського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II, varadikrisztian98@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7554-4158.

Krisztián Váradi. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, trainee lecturer. University of Pannonia, Multilingualism Doctoral School, PhD student. varadikrisztian98@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7554-4158.